CZU: 811.135.1:611
ORCID: 0000-0002-3774-2599
DOI: 10.5281/zenodo.3779960

Eugenia MINCU
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chişinău)

UNITĂŢILE TERMINOLOGICE ŞI CORPUSUL MEDICAL

Terminological units and the medical corpus

Abstract: The international lexicon is a totality of lexical units, whose functioning in the language is dictated by two mechanisms - nominative and syntactic. One mechanism is responsible for selecting and creating denominative units, another is responsible for word’s construction. Terminological units autonomous, non-autonomous and of Greco-Latin origin (so-called «cultisms», «elevated words») form the core of medical terminology.

Keywords: terminology unit, terminology, medicine.

Rezumat: Lexiconul internaţional este o totalitate de unităţi lexicale, a căror funcţionare în limbă este dictată de două mecanisme – nominativ şi sintactic; unul este responsabil de selectarea şi de crearea unităţilor denominative, altul – de arhitectonica cuvântului. Unităţile terminologice, autonome şi neautonome, de origine greco-latină (aşa-numitele „cultisme”) formează nucleul terminologiei medicale.

Cuvinte-cheie: unitate terminologică, terminologie, medicină.

Introducere

Terminologia presupune un câmp de cunoaştere suplimentară, care include informaţii, denumiri de concepte într-un domeniu specializat sau în totalitatea domeniilor specializate fiind o reprezentare motivată, deoarece:

- cunoştinţele specializate pe care le propune nu coincid cu cele generale, ci sunt căpătate prin cunoaştere suplimentară;
- semnificaţia unităţilor terminologice nu coincide cu semnificaţia cuvântului din limba generală;
- termenii sunt unităţi de vorbire care concentrează densitatea cunoştinţelor specializate;
- precizia unei informaţii terminologice este asigurată prin folosirea termenului de către specialist, în comunicarea specialist → specialist.

Corpusul medical

Terminologia medicală reprezintă un câmp de cunoaştere suplimentară specializată. Transpoziţonate în terminologie, unităţile lexicale sunt partajate în: **unităţi lexicale autonome – termeni, şi unităţi lexicale neautonome – elemente terminologice** (afixoide).

BDD-A31195 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

Termenii medicali sunt *unităţi terminologice autonome* care aduc cunoştinţe suplimentare despre „lucrurile" medicale şi asigură comunicarea specializată în medicină.

Elementele terminologice sunt unităţi terminologice neautonome de origine greco-latină, care iniţial aveau un sens lexical plin, iar *in statu praesenti* sunt elemente de constituire a termenului medical.

În *Dicţionarul Actualizat de Neologisme* al lui Florin Marcu (2013) au fost atestate 1 401 elemente de compunere şi 585 de variante ale acestora. **Din totalul de 1 401 (100%) elemente terminologice, 1 165 (83,2%) de elemente şi 543 de variante formează terminologia medicală**.

Manualul lui Černeavski explică: 41 de elemente care formează, în special, terminologia clinică; 150 de dublete greco-latine, care formează terminologia medicală, în general; 22 de elemente terminologice utilizabile în terminologia farmaceutică: *pir, -vas-, -sed, sulfa-, barb-, -cain* etc.; ultimele fiind incluse în categoria „segmente de frecvenţă", deoarece conservă „informaţii farmacologice": *-sed-* „sedativ" – *Valosedan, Sedalgină*; *cor-* „inimă" – *Corvalol*; *tir-* „glanda tiroidă" – *Eutirox* etc. Din 22 de „segmente de frecvenţă", 10 se regăsesc în lista de elemente de compunere în DAN, celelalte rămân neatestate: *-cid* (< lat. *occidĕre* „a ucide") – *Streptocidă*; *-micin-* „antimicrobian" – *Streptomicină*; *-cilin-* „antibiotice, penicilină" – *Ampicilină, Amoxacilină* etc. (Černeavski, p. 21).

Din 1165 (100%) de elemente terminologice/ afixoide-invariante, care formează sistemul terminologic medical, 806 (69,1%) sunt de origine greacă, 352 (30,3%) – de origine latină, 7(0,60%) – de alte origini; ceea ce demonstrează vitalitatea limbilor savante în mecanismul de constituire a terminologiei medicale.

Din 1 165 (100%) de elemente terminologice-invariante 1 129 (96,9%) (inclusiv, 21 preluate din limba germană) sunt împrumuturi din limba franceză; 25 (2,14%) – din limba engleză; 11 (0,96%) – din limba italiană; 806 (69,1%) sunt de origine greacă, 352 (30,3%) – de origine latină, 7(0,60%) – de alte origini.

În sistemul morfematic, din totalul de 1 165 (100%) de elemente terminologice-invariante, 826 (70,9%) deţin statut de prefixoide, 233 (20,0%) – de afixoide ambipoziţionale; 106 (9,1%) – de sufixoide.

Menţionăm prezenţa unor elemente terminologice în *Dicţionarul medical* de Valeriu Rusu (2010) şi absenţa acestora în Dicţionarul actualizat de neologisme (DAN) de Florin Marcu (2013); de exemplu, *absorb-; acant-; acetabul-* etc., fapt care relevă procesul de afixoidare în germene (*in statu nascendi*); rădăcina achiziţionând şi caracteristici clasificatoare.

Elementele terminologice pot forma relaţii de:

1) omonimie:

celo[1]- elem. „cer", „soare" (< lat. *caelum*);

celo[2]- elem. „celuloză" (< lat. *cellula* „cămăruţă");

celo[3]- elem. „cavitate", „abdomen" (< gr. *koilos, koilia*);

BDD-A31195 © 2020 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

2) paronimie: **a) etimon comun:** *glic(o)-/ gluc(o)-* elem. „dulce”, „glucoză” (< gr. *glykos*); *centri-/ centro-, -centru* elem. „centru”, „nucleu” (< gr. *kentron*); *ceri-/ cero-* elem. „ceară” (< gr. *keros*) etc; **b) etimologie diferită:** *cheli-* elem. „gheară, cleşte” (< gr. *khele*); *chelo-* elem. „tumoare, hernie” (< gr. *kele* „umflătură”);

3) sinonimie:

- *oo-* elem. „ou” (< gr. *oon*) = *ov(o)-/ ovi-* elem. „ou”, „ovul, ovular” (< lat. *ovum*): *oocit* „celulă sexuală feminină” = *ovocit* „celulă rezultată din diviziunea unei ovogonii”;
- *gato-* elem. „pisică, felină” (< gr. *gatos*) = *galeo-* elem. „nevăstuică”, „pisică” (< gr. *gale, eos*): *gatofobie* = *galeofobie* „frică obsedantă de feline (mai ales de pisici)” etc.

În medicină s-au atestat elemente terminologice care, la prima vedere, sunt străine terminologiei medicale. Maniile şi fobiile umane au mărit spectrul de utilizare a elementelor terminologice: *dem²(o)-* elem. „popor, populaţie” (< gr. *demos*): *demofobie* „teamă patologică de aglomeraţiile de oameni”; *dino-* elem. „uriaş”, „teribil, groaznic” (< gr. *deinos* „teribil”): *dinofobie* „teamă patologică de vertij”; *pluto-* elem. „bogăţie” (< gr. *ploutos*) – *plutomanie* „atracţie morbidă către bogăţii”; *clinomanie* „preferinţă obsesivă, pentru poziţia culcat, pentru pat” etc.

Metafora este omniprezentă:

• **Metafora ornito-/ zoo-morfică**: *coraco-* elem. „cioc de corb” (< gr. *korax, akos* „corb”) – *coracobrahial* „(mușchi) întins de hipofiza coracoidă pe fața internă a humerusului”. *coracoclavicular* „(ligament) care unește hipofiza coracoidă a omoplatului cu clavicula”; *taur(o)-* elem. „taur” (< gr. *tauros*): *taurofobie* „teamă patologică de tauri” etc.

• **Metafora sacrală**: *cruci-* elem. „cruce” (< lat. *crux, crucis*): *cruciform* „care are forma unei cruci; în formă de cruce”; *demono-* elem. „demon” (< gr. *daimon* „zeu”): *demonofobie* „frică patologică de demoni” etc.

• **Metafora ambianţei şi a îndeletnicirilor**: *oic(o)-/ -óic* elem. „casă, locuinţă, mediu ambiant” (< gr. *oikos*): *oicofobie* „teamă morbidă de întoarcerea acasă după ieşirea din spital”; *etmo-* elem. „ciur, sită” (< gr. *ethmos*): *etmoid* (< gr. *ethmos* „ciur” + *eidos* „aspect”) „os al craniului cu două orificii, care formează peretele nărilor”; *tehn(o)-*,*-téhnic(ă)/ -tehnie* elem. „artă, meserie”, „tehnică, procedeu” (< gr. *tekhne*): *tehnopatie* „denumire generică dată bolilor profesionale” etc.

• **Metafora geomorfică:** *geo-/ -géu* elem. „pământ, globul terestru” (< gr. *ge*): *geocancerologie* „disciplină care studiază interdependenţa dintre cancer şi modul de viaţă şi climă” etc.

Sunt atestate şi situaţii de interpretare eronată a elementelor terminologice: *spin²(i)-* elem. „spin, ghimpe”(< lat. *spina*): *spinalgie* „durere a coloanei vertebrale”. Confuzia e produsă de asemănarea fonică < lat. *spina* „spin” şi < lat. *spina* „coloană vertebrală”.

Alte exemple: *timo²-* elem. „valoare”, „apreciere”, „rang” (< gr. *time*): *timocit* „celulă de tip limfocit din timus”, termen format din trunchierea cuvântului *timus*; *velo-* elem. „alergare”, „iuţeală, viteză (< lat. *velox* „iute”): *velopalatin* „referitor la vălul palatului, la partea posterioară a cavităţii bucale”; în DAN este atestat *veli-* elem. „velum, văl membranos” (< lat. *velum*) etc.

BDD-A31195 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

În continuare, propunem unele **criterii de clasificare a unităţilor terminologice care formează terminologia medicală.**

Criterii de clasificare a termenilor medicali

Deosebim următoarele criterii de clasificare a termenilor medicali:

Criteriul formal

În funcţie de criteriul formal, distingem:

1. Termeni simpli (formaţi prin derivare, prin afixoidare).
2. Termeni complecşi (termeni sintagmatici).
3. Termeni brahigrafici.

În terminologia medicală, **termenii simpli (formaţi în baza unei rădăcini)** sunt preluaţi din vocabularul fundamental al limbii române – *cap, dinte, ochi, os, mână* etc., moşteniţi din limba latină, şi termenii-împrumuturi neolatine: *sutură, arteră, scapulă, omoplat, hernie* etc. **Mulţi dintre termenii-împrumuturi sunt formaţi prin derivare în limba-sursă**, nesesizabilă în limba română: terminologia anatomică – *tubercul* (< lat. *tuber, eris, n* „excrescenţă" + *-ul* – sufix diminutival „mic") „excrescenţă apărută pe unele ţesuturi ale organelor vii"); terminologia clinică: *perfuzie* < lat. *perfusio* (< lat. *per* „*prin"*+ < lat. *fusio* „scurgere") „introducere lentă şi continuă, picătură cu picătură, a sângelui sau a unei substanţe medicamentoase în vână ori în ţesutul subcutanat, în scopuri terapeutice"; *a reanima* (< lat. *re-* „intensiv" + < lat. *anima* „suflet") „a readuce la viaţă, a restabili (prin diverse mijloace terapeutice) funcţiile vitale ale organismului; a reînsufleţi"; dar şi prin derivare sesizabilă: termeni neolatini – *a regenera, a revitaliza* etc.; termeni-împrumut direct – *preoperator/ preoperatoriu* din fr. *préopératoire* „care precede o operaţie chirurgicală"; *postoperatoriu* din fr. *postopératoire* „în urma unei intervenţii chirurgicale"; *a resuscita* din fr. *ressusciter* „a reda funcţiile vitale ale organismului", „a suscita din nou" etc.

Termenii simpli, formaţi prin afixoidare, sunt rezultatul combinaţiilor de elemente terminologice de origine greco-latină. Sunt mai puţin atestaţi în terminologia anatomică, în schimb sunt din abundenţă în terminologia clinică: *gastroptoză* (< gr. *gaster* „stomac" + < gr. *ptosis* „cădere, *ptoză*") „cădere a stomacului"; *citologie* (< gr. *kytos* „celulă", *logos* „studiu") „ramură a biomedicinei care se ocupă cu studiul celulei". În structura termenilor afixoidaţi, se atestă frecvent şi afixul: *colecistită* (< gr. *chole* „bilă" + *kystis* „vezică" + *itis* „inflamaţie") „inflamarea vezicii biliare" etc.

Termenii complecşi (= sintagmatici) au o utilizare cu predilecţie în terminologia anatomică:

a) substantiv + adjectiv: *fosa mandibulară; os palatin* etc.

b) substantiv + substantiv: *osul craniului, capsula ganglionului* etc.

c) substantiv + adjectiv + adjectiv/ substantiv + substantiv + adjectiv: *faţa articulară superioară, canalul coardei timpanice* etc.

Termenii brahigrafici sunt prezenţi prin abrevieri: *TBC* „tuberculoză"; *ORL-ist* „otorinolaringolog" etc.; şi prin suprimarea unui segment din interiorul unui termen lung: *dermatologia → dermalgia*; *discromatopsie → discromie* etc.

BDD-A31195 © 2020 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

Criteriul morfologic

Termenii medicali, la nivel morfologic sunt: a) **substantive:** *cord, col, cartilaj, bilă, sânge* etc.; b) **adjective:** *scapular, intravenos, scheletic, intraoperatoriu* etc.; c) **verbe:** *a opera, a expune, a(se) infecta, a seda, a anestezia, a diagnostica* etc.

Criteriul etimologic

În explicarea termenului *etimologie*, **Bogdan Petriceicu Hasdeu recurge la înţelegerea de către romani a** grecescului *etʋmologία* – „quae verbōrum originem inquirit" („care investighează originea cuvintelor") (Hasdeu, p. 49-60) şi care este „derivaţiunea unei vorbe": „Prin *etimologie* se înţelege în linguistică orice derivaţiune, fie fonetică, fie morfologică, fie lexică, sintactică, ideologică. Etimologia, în generalitatea operaţiunilor sale, tinde a se servi mai cu seamă de reconstrucţiunea unui prototip pentru fiecare grup omogen de fenomene, întrucât condiţiunile particulare ale fenomenelor n-o silesc a recurge la alte procedimente. Sunt multe cazuri rebele nu numai la reconstrucţiune, ci chiar la etimologia în genere, linguistul mărginindu-se deocamdată a descrie faptul aşa cum este" (Dominte, p. 7).

Există mai multe ipoteze referitoare la etimologia termenului *medicină:*

a) origine greacă: de la numele *Medeea,* preoteasa zeiţei *Hekate* şi nepoata vrăjitoarei *Kirke*, simbol al magiei perfide, meşteriţă în arta dozării otrăvurilor şi a unguentelor, care are puterea de a modifica vârste şi chipuri omeneşti;

b) origine latină: provine din sintagma latină *ars medica*;

c) origine turcă: *medet* „asistenţă medicală";

d) origine arabă: *medetsina* „ajutor de la Sina (din numele arab al lui Avicenna – Abu Ali Ibn Sina) etc. – o dovadă în plus că omul şi medicina sunt categorii universale; iar Hippocrate, punând bazele medicinei universale, a preluat tot ce era mai semnificativ din artele de medicare de la greci, romani, arabi etc. S-au oferit şi etimologii „false" ale termenului. Astfel, episcopul Isidor di Sevilla în lucrarea sa *Despre originea şi etimologia cuvintelor* (sec. XII) explică termenul *medicină* ca fiind format de la latinescul *modus* „*măsură*" *(est modus in ribus/ există o măsură în toate)*, iar *ars medica* – de la *medius* „mediu", deoarece considera că excesul provoacă boala.

În mare parte, termenii medicali sunt de origine greco-latină, mai puţini de origine arabă: *nucha* „ceafă", *vena bazilică* (< ar. *bazilik* „interior, intern"), *vena cefalică* (ar. *alkifal* „exterior, extern"). Se presupune că şi *mater* (*dura-, pia-*) este de origine arabă „mamă a membranelor", „mamă protectoare a creierului", care ulterior a pătruns în limba latină (Rusu, p. 32). Cei mai mulţi termeni de origine arabă denumesc substanţe chimice, dat fiind faptul că termenul *chimie* este de origine arabă *alkeimia, kama* „a ţine în secret" sau *chymeia* „amestic, magie neagră": *sugar* „zahăr", *sirop, alcool, alkali* „alcalin", *elixir, natrium* şi alte simboluri chimice. Sunt şi termeni care nu au rezistat timpului: Iohann Van Helmont (1577-1644), savant olandez, reprezentant al curentului *iatrochimic* „chimia care tratează", a introdus termenii *cacochimie* (< gr. *kako*„urât"+ *chimie)* „sucuri cu un miros urât" şi *euchimie* (< gr. *eu* „bine, frumos"+ *chimie*) „sucuri cu un miros «frumos»".

BDD-A31195 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

Nu se cunoaşte exact numărul de cuvinte greceşti care au pătruns în terminologie. Primele împrumuturi se fac în baza textelor de medicină, traduse în limba latină (mai întâi, pătrund termenii greci latinizaţi), ulterior – împrumuturile direct din greacă: *apofiză* (< gr. *apophusis*

< gr. *apo-* „de la” + < gr. *phusis* „creştere”) şi seria lexicală: *epifiză, simfiză, diafiză* – osteologie; *sfincter* < gr. *sphincter* „cel care închide, strânge”; *apatie* < gr. *apatheia* < gr. *a-* + < gr. *pathetihos* „pasiune” etc.

La începutul secolului al XX-lea, au fost atestate 925 de cuvinte, care au format ulterior 3 700 de termeni (*ibidem,* p. 32).

Conform unor date neoficiale, se consideră că în secolul al X-lea existau aproximativ 1 000 de termeni medicali, în 1850 – 6 000, iar în 1950 – circa 45 de mii de termeni.

Conform **criteriului etimologic**, deosebim:

1. Termeni care îşi menţin forma şi sensul de bază, moştenite din limbile latină şi greacă

a) de origine greacă:

Analgesia (< gr. *a* „fără” + < gr. *algos* „durere”) = *analgezie* „insensibilitate temporară a unui organism, provocată de influenţa unei substanţe analgezice”; *apatheia* (< gr. *a* „fără” + < gr. *pathos* „pasiune”) = *apatie* „insensibilitate; inerţie; dezinteres, indiferenţă, dezinteresare” etc.

Termenul *carotidă* (*vene carotide* „fiecare dintre cele două artere principale, ramuri ale aortei, situate de o parte şi de alta a gâtului, care transportă sângele de la inimă la cap; arteră cefalică” derivă din grecescul *karoun* „a ului, a adormi”. Această derivaţie are la bază o situaţie reală: în Grecia Antică jonglerul, ca program al *show*-lui, provoca somnul artificial unei capre prin presopunctura arterei carotide, apoi o readucea la starea normală (Pepper, p. 364).

b) de origine latină:

Abscessus, us, m (< lat. *an abscess* (Celsus), literalmente „plecare”, care derivă din *abcedĕre* = *ab* „la o parte” + *cedĕre* „a pleca, a se retrage”; noţiunea denumea „o umoare care trebuie să fie eliminată prin puroi din corp”. *Abcesul* este o „acumulare de puroi sub piele sau într-un organ intern”. *Remissio, ōnis, n* (< lat. *remittere* „a da drumul, a elibera” < lat. *remission* „a ierta, a relaxa, a diminua”) = *remisiune* „atenuare temporară a manifestărilor unei boli”) etc.

Latinescul *nauta* „marinar” → *boală nautică* „rău de mare, nausea” formează termenii: *nautohidrocore* „plante hidrocore plutitoare”, *nautofon* „aparat folosit în marină” etc.

2. Termeni care suportă modificări semantice şi formale

Multe cuvinte „savante” au suportat schimbări în aşa măsură, încât abia mai pot fi recunoscute, iar rădăcinile şi motivaţiile unor cuvinte sunt aproape uitate.

a) în limbile clasice, aveau o utilizare strictă uzuală:

1) de origine latină:

Idiōteia „mod de viaţă a omului care s-a izolat de societate, solitudine” → „debilitate mentală”.

BDD-A31195 © 2020 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

Fibŭla, ae, f avea sensul de „broşă”, iar *peroneus, i, m* „partea care fixa broşa”. Actualmente, în terminologia medicală *fibula* desemnează „osul lung și subțire situat între genunchi și gleznă”, numit și *peroneu* (Rusu, p. 30).

Vomer, ĕris, m „fierul plugului” → *vomer* „os ce desparte fosele nazale, constituind scheletul nasului”.

Malleolus, i, m „ciocănel” → *maleolă* „fiecare dintre apofizele regiunii inferioare a tibiei și a peroneului, care formează glezna”.

2) de origine greacă:

Phalanx, ngis, f „formaţiune de luptă” → *falangă* „os mic care formează scheletul unui deget”.

Thorax, acis, m „platoşa luptătorului” → *torace* „cavitate toracică, coşul pieptului, cutie toracică”.

Thireos „scut de protecţie” → *(glanda) tiroidă* „glandă cu secreție internă, situată în partea anterioară a gâtului, în fața traheii, ai cărei hormoni influențează creșterea, metabolismul etc.”.

Dubletele < lat. *liens* şi < gr. *phakos* aveau sensul de *linte* („plantă leguminoasă alimentară și furajeră, cu frunze compuse, flori albe-albăstrui și fructul păstaie, cu semințe plate; 2) fructul și sămânța acestei plante”) și care au pătruns ulterior în terminologia oftalmologică, prin procesul de asociere şi metaforizare (Karuzin, p. 1-15) – *cristalin* „cristal (sub formă de linte) al ochiului”, *lentilă*.

b) în limbile clasice, aveau o semnificaţie diferită versus medicina modernă:

În medicina antică, termenul *asphyxia* (< gr. *a* „fără” + < gr. *sphyzien* „a tresălta” < gr. *asphyxis* „a se sufoca”) desemna „orice stare a organismului uman, caracterizată prin prezenţa pulsului slab”. Mai târziu, Galenus şi Aretei au pus în circuit termenul respectiv, care denumea „lipsa pulsului, în absenţa respiraţiei”. Actualmente, *asfixia* este „o stare de sufocare datorită înecării, strangulării, gazelor toxice, ca simptom al unor boli”.

În medicina antică, termenul *glaucom* era utilizat în toate afecţiunile oftalmologice, în care ochiul căpăta culori gri, albă, verzuie etc., fiind deseori confundat cu *cataracta.* Termenul *glaucom*, în semnificaţia actuală, este pus în circulaţie începând cu anii ’60-’70 ai secolului al XIX-lea.

Cuvântul *diabet* vine din grecescul *diabetes* „sifon” (< gr. *dia* „prin” + < gr. *betes* „a curge”. În secolul al V-lea *post Chr*., doctorul Aretus Cappadocianul a denumit starea de eliminare continuă a urinei *diabet*. Motivația era că pacienții ingerau „apă ca un sifon” și, semnalând poliurii, „eliminau apa, la fel, ca un sifon” (W. Smith, 1867).

Criteriul semantic

În funcţie de criteriul semantic, distingem: monosemia termenului versus polisemie:

a) Monosemie terminologică – *cord, bronhiolă, meninx, cardită, catatraumatism* etc.

b) Polisemie terminologică „migraţia intelectuală” intra-/ inter-/ extradomenială;

Verbul *a (se) trata* (< lat. *tracto, āre*), utilizat frecvent în medicină, dispune de următoarele semnificaţii:

BDD-A31195 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

- A (se) supune unui tratament: *Medicul tratează pacientul.*
- A avea față de cineva/ ceva un anumit comportament: *Medicul tratează pacientul cu respect./ Prietenii mă tratează cu afecţiune.*
- A discuta: *Medicul tratează pacientul cu înţelegere şi cu loialitate*.
- A oferi unui oaspete mâncare: *Mă tratează cu biscuiţi şi cu cafea.*
- A dezvolta o temă de cercetare: *În prezenta lucrare, sunt tratate probleme de omonimie*.
- A supune (un corp, o substanţă) unei acţiuni: *Pacientul a fost tratat cu raze β. Solul este tratat cu agenţi chimici.*

Criteriul funcţional (intra-/ interdisciplinar)

I. **La nivel intradisciplinar:**

În funcţie de **disciplina/ subdisciplina** medicală diferenţiem: termeni anatomici, histologici, clinici etc.

Terminologia medicală cuprinde: terminologia anatomică (termeni care denumesc structuri anatomice ale corpului uman); terminologia clinică (termeni care denumesc stări patologice, simptome, tipuri de tratament etc.) şi terminologia farmaceutică (termeni care denumesc remedii medicamentoase). De asemenea, sunt prezente o serie de subdiscipline medicale, fiecare vehiculând un sistem de termeni: hematologie, gastrologie, angiologie, osteologie, cardiologie, nefrologie etc.

II. **La nivel interdisciplinar:**

1. Termeni consacraţi ai medicinei – *vezica biliară*, *faringe, dermatită, encefalopatie, analgezie* etc.

2. Termeni interdisciplinari:

Sincopă (< gr. *sinkopí*) „pierdere bruscă a cunoştinţei datorită opririi inimii” – în medicină; „deplasare a accentului de pe un timp tare pe timpul slab anterior prin care se obţine un anumit efect ritmic” – în muzică; „fenomen fonetic care constă în dispariţia unei vocale (sau a unui grup de vocale) neaccentuate dintre două consoane” – în lingvistică.

Terminologia medicală abundă în termeni, fie şi împrumuturi, formaţi prin afixoidare. Joncţiunea elementelor terminologice revitalizează modelul grec de formare a cuvintelor.

Criteriul poziţional

În funcţie de poziţia elementului în structura termenului, deosebim:

1. poziţie primă (iniţială) în cuvânt: *angioscopie*, *angiografie* etc. – **element terminologic prepozitiv (prefixoid)**;

2. poziţie finală în cuvânt: gastr*ectomie*, histere*ctomie*, nefr*ectomie* etc. – **element terminologic postpozitiv (sufixoid)**;

3. ambele poziţii: ***uro**mie* (< gr. *ouron* „urină” + < gr. *haima* „sânge”) „stare patologică constând în intoxicaţia generală a organismului, provocată de creşterea excesivă a cantităţii de uree din sânge”; *hemat**urie*** (< gr. *haima* „sânge” + < gr. *ouron* „urină”) „prezenţa sângelui în urină datorită unei hemoragii a mucoasei căilor urinare” – **element terminologic ambipoziţional (afixoid ambipoziţional)**.

BDD-A31195 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

O problemă însă rămâne denumirea adecvată a elementelor terminologice plasate în interiorul cuvântului, în situaţia în care un cuvânt este format prin sudarea directă a mai multor rădăcini: *otorinolaringologie* = < gr. *otos* „ureche”+ < gr. *rhinos* „nas”+ < gr. *larynx* „laringe” + < gr. *logos* „ştiinţă” „ramură a medicinei care studiază anatomia, fiziologia şi patologia urechii, nasului şi a laringelui”.

Criteriile etimologic şi semantic

În funcţie de aceste criterii, delimităm două grupuri de elemente terminologice:

I) Elemente terminologice care îşi menţin forma şi sensul de bază moştenite din limbile latină şi greacă:

Cuvântul *soma, somatos* „corp” este viabil (Rusu, p. 26-27), evoluând în: a) lexem autonom, adjectivul *somatic, ă* „care ține de corp; propriu corpului”, în medicină prezent în termenul-sintagmă *celule somatice;* b) element terminologic: *somato-/ -som, -somie* „corp”:

***Somato**metrie* (< gr. soma „corp” + *metron* „măsură”) „ansamblul măsurătorilor efectuate pentru a determina forma şi dimensiunile corpului”.

*Cromo**zom*** (< gr. *chroma* „culoare” + < gr. *soma* „corp”) „particulă care ia naştere din nucleul unei celule în timpul diviziunii ei”; are loc alternanţa *s* → *z*, conform regulii de pronunţie din limba latină *s* intervocalic se pronunţă *z*, în termenii greceşti latinizaţi. Menţionăm pleonasmul atestat în termenul-sintagmă *cromozom somatic,* o dovadă că *-zom* nu mai este recepţionat în accepţia iniţială.

*Tri**somie*** (< gr. *tri* „trei” + < gr. *soma* „corp”) „anomalie datorată prezenței unui cromozom suplimentar”. Elementul *-somie*, conservă sensul termenului cromozom, o situaţie care indică împrumutul ambelor termeni din franceză: *cromozom/ chromosome, cromosomie/ chromosomie.* Medicii antici au numit durerea de cap într-o regiune a capului *hemi-crania* (< gr. *hemi-* „jumătate” + < gr. *kranion* „craniu”), termenul fiind utilizat şi azi pentru a denumi *migrena – hemicranie* „durere a unei jumătăţi a craniului în migrenă”. Ambele elemente: *hemi-* şi *crani(o)-/ -cranie* şi-au menţinut sensul şi, în relativitate, forma primară (Fussler, p. 113-119).

II) Elemente terminologice care suportă modificări semantice şi formale:

Multe cuvinte „savante” au suportat schimbări în aşa măsură, încât abia mai pot fi recunoscute, iar rădăcinile şi motivaţiile unor cuvinte sunt aproape uitate.

a) în limbile clasice aveau o utilizare strict uzuală: *autopsia* „ceea ce vezi cu ochii proprii”; în accepţia modernă, „disecţie a unui cadavru şi examinare anatomică a organelor lui interne pentru a stabili cauza morţii; necropsie”.

b) în limbile clasice aveau o semnificaţie diferită versus medicină modernă: Medicii antici considerau că arterele omului conţin aer. Şi deoarece după moartea omului acestea erau „goale”, medicii au conchis că arterele, cât omul este în viaţă, nu conţin nimic altceva decât aer. De aici şi termenul *arteria* (< gr. *aēr* „aer” + < gr. *tereō* „a conţine”). Mult timp se confundau termenii *arteria* şi *tracheia*, dat fiind faptul că medicii nu depistau diferenţele funcţionale dintre aceste segmente anatomice: *arteră – arteria leia* (< gr. *leios* „neted”), *trahee – arteria tracheia* (< gr. *trachys* „zgrunţuros, aspru”) (Karuzin, p. 1-10)].

BDD-A31195 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

Criteriul funcţional (intra-/ interdisciplinar)

Dinamicitatea şi mobilitatea elementelor terminologice permit pătrunderea lor dintr-un domeniu de activitate în altul. Migraţia intelectuală inter-/ intradisciplinară şi hibridarea conceptelor generează diminuarea gradului de specializare strictă a elementelor terminologice (a afixoidelor), ceea ce lărgeşte sfera de utilizare a lor.

Având drept reper **criteriul funcţionalităţii**, elementele terminologice utilizabile în medicină pot fi distribuite în:

I. Elemente terminologice care formează sistemul terminologic a mai multor domenii de activitate, inclusiv cel al medicinei:

Elementul terminologic ***calor(i)-*** „căldură" (< lat. *calor, is*) formează o terminologie interdisciplinară: *calorifer* în industria energetică „sistem de încălzire a încăperilor printr-o sursă producătoare de căldură; 2) bloc al unui astfel de sistem, care constă din tuburi sau coloane tubulare"; *calorifug* în fizică, chimie „(material) rău conducător de căldură."; *calorigen* în fizică, medicină „care produce căldură"; *calorimetru* în biofizică, medicină „instrument pentru măsurarea cantităților de căldură date de un corp sub o anumită influenţă" etc.

Grecescul *tome* „tăiere", „incizie" se înscrie în chimie, fizică prin cuvântul *atom.* Conform teoriei lui Dalton, atomul este indivizibil: < gr. *a* „lipsă" + < gr. *tome* „tăiere". În *Scara numerilor...* de Dimitrie Cantemir, „atomuri" desemnează „lucrul carele într-alt chip sau parte nu să mai poate despărţi, despica, tăia, netăiat", iar, în medicină, „anatomic este acela ce cunoaşte meşteşugul mădularilor trupului despicat de strivituri". Elementele *tomie* şi *ectomie* sunt prezente în medicină şi formează termeni care desemnează intervenţii chirurgicale: *nevrotomie* „secţionare a unui nerv periferic"; *nevrectomie* „operație care constă din tăierea și îndepărtarea unui nerv bolnav sau a unei porțiuni bolnave dintr-un nerv".

II. Elemente terminologice consacrate medicinei:

1. Elemente terminologice, derivate din lexeme autonome

Cuvântul latin *abdomen* este atestat în calitate de termen prin secolul al XIV-lea de către A. Paré şi se presupune că provine de la latinescul *abdĕre* „a ascunde" şi desemnează o cavitate care „ascunde" ceva (Dauzat, p. 41).

Elementul ***abdomin(o)-*** „abdomen" (< lat. *abdomen*) formează termenii medicali: *abdominalgie* „durere abdominală"; *abdominoscopie* „examinare a cavității și a organelor abdominale".

2. Elemente terminologice, derivate din „cultisme", fără o existenţă lexicală autonomă

Prefixoidul ***angi(o)-*** „vas anatomic" (sangvin, limfatic), „canal", „receptacul" (< gr. *angeion*) se implică în constituirea termenilor: *angioblast* „celulă primitivă mezenchimală din care se formează vasele și celulele sangvine ale embrionului"; *angiocardiografie* „metodă radiologică de examinare a inimii și vaselor mari cu ajutorul unei substanțe de contrast".

BDD-A31195 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

3. **Lexicalizarea elementelor terminologice**

Cazul lui *-algie* care, utilizat în medicină, se detaşează din termenii *cefalgie, nevralgie, nefralgie, abdominalgie* etc. şi pretinde la o utilizare autonomă în uzul medical: „Toţi pacienţii prezentau acuze: *algie* periodică de diversă intensitate în regiunea epigastrică …" (Curierul medical, 2016, p. 5). Fenomenul de lexicalizare este mai evident în ambiţia lui *-algie* de a se combina el însuşi cu un afix: „ … terapie *antialgică (antialgezică)* postoperatorie…" (Curierul medical, 2016, p. 36), *analgetic (analgezic*). În unele contexte acesta este atestat cu valoare de adjectiv: „ … sindromul *algic* a fost prevalent" (Curierul medical, 2016, p. 30); „La 24 de bolnavi manifestările bolii decurgeau în varianta *algică*" (Curierul medical, 2013, p. 36).

III. Elemente terminologice consacrate medicinei, dar care sunt preluate și de alte domenii de activitate – medicină → geografie:

Elementul terminologic ambipoziţional ***asten(o)-, -astenie*** „oboseală, slăbire" (< gr. *asthenos = a* „fără", lipsă + *sthenos* „putere"*)* formează termenii: *astenocorie* „oboseală pupilară"; *astenofobie* „teamă excesivă şi nemotivată de oboseală" etc. Elementul savant iese din sfera medicală şi se înscrie în geografie: *astenosferă* „parte constituentă a *terrei,* situată sub litosferă între adâncimile 70-150 km și 600-700 km, cu vâscozitate relativ scăzută, deoarece materia există într-un stadiu de fuziune parțială".

Concluzii

Limbile latină şi greacă sunt sursă de extragere şi de creare a termenilor medicali, asigurând o terminologie medicală universală, nelimitată de anumite bariere pentru nicio naţiune. Orice dubii versus funcţionarea ulterioară a limbii latine în medicină, pot fi considerate neîntemeiate. Limba latină îşi asigură continuitatea sa în terminologia medicală (şi în alte terminologii) şi îşi păstrează unicitatea; pe de altă parte, prezenţa limbii latine în terminologia medicală naţională favorizează integrarea acesteia în „cunoaşterea" medicală universală.

Unităţile terminologice medicale, autonome şi neautonome, constituite în baza limbilor savante, formează lexiconul general internaţional, responsabil de crearea, stocarea şi de funcţionarea acestora.

Referinţe bibliografice

1. ČERNEAVSCKI = ЧЕРНЯВСКИЙ, Михаил *et al. Латинский язык и основы медицинской терминологии.* Минск: „Вышэйщая школа", 1984.

2. Curierul medical, revista Ministerului Sănătăţii şi a USMF „Nicolae Testemiţanu", 2009-2016.

3. DAUZAT, Albert. *Dictionnaire étymologique de la langue française*. Paris: Librairie Larousse, 1938.

4. DOMINTE, Constantin. Din istoria lingvisticii româneşti (secolul al XIX-lea şi prima jumătate a secolului al XX-lea. În: *Introducere în teoria lingvistică.* Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti*,* 2003 http:// ebooks.unibuc.ro/ filologie/ dominte/ 11.htm (vizitat 25.07.2016).

BDD-A31195 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)

5. FUSSLER, H. Characteristics of the research literature used by chemists and physicists. The United States, Parts I and II: Library Quarter, 19-35, January, 1949 and April, 1949, p. 113-119.

6. HASDEU, Bogdan-Petriceicu. *Etimologicum Magnum Romaniae*. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a romanilor, vol. I, 1886, ed. Grigore Brâncuş, 1998, p. 49-60 http://documents.tips/documents/bogdan-petriceicu-hasdeu-01-etymologicum-magnum-roman (vizitat 7.06.2016).

7. KARUZIN = КАРУЗИН, Петр. *Словарь анатомических терминов*. М.-Л.: Госиздат, 1928. 293 с. medarticle.moslek.ru/ articles33221.htm (vizitat 17.03.2018).

8. PEPPER, Perry M. Babel in medicine. În: *Proceedings of the American philosophical society*, Pennsylvania, 1950, vol. 94, nr. 4, p. 364.

9. RUSU, Valeriu. *Dicţionar medical*, ediţia a IV-a revizuită şi adăugită. Bucureşti: Editura medicală, 2013.

BDD-A31195 © 2020 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.11 (2026-11-19 23:01:47 UTC)